

Eminentissimi Ac Reverendissimi Domini, D. Joannis Baptistæ, Cardinalis De Luca, Theatrum Veritatis Et Justitiæ, Sive Decisivi Discursus

Ad Veritatem Editi In Forensibus Controversiis, Canonicis & Civilibus, in quibus in Urbe Advocatus, pro una partium scripsit, vel Consultus respondit ; Cum Indicibus Argumentorum, Causarum ac Rerum luculentissimis. Opus Tam Judicibus, Quam Causarum Patronis, atque omnibus in utroque Foro ...

Tractatus Primi Pars I. de Usuris, & interesse, Pars II. de Cambiis, Pars III. de Censibus, Pars IV. de Societatibus Officiorum

Luca, Giovanni Battista de

Coloniae Agrippinae, 1691

Disc. III. Romana nautici fœnoris. De nautico fœnore, seu cambio maritimo, quando & quomodo substitat. nec ne, ad materiam & intellectum textus in cap. naviganti de usuris; Et quando dicatur ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74112](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74112)

rum estimatio, ita sub hoc pallio initum ad fraudandas usuras, nisi lucri notabilis diminutio ex parte locatoris, ac respectivè notabile lucrum speratum, per conductorem dici valeat congrua merx, seu justum pretium periculi, quod conductor in se suscipit, aliaque facti circumstantia concurrant, depravatam scelerandi intentionem excludentes, juxta casum, de quo in hac Tuscolana, unde propterea ut supra dictum est, quicquid sit de foro interno, in quo apud Deum animas, & propositum distinguunt maleficia. In foro tamen externo hujusmodi sunt quaestiones potius facti quam juris, uniformem generalem regulam non admittentes, sed juxta singulorum casuum particulares, ac individuas circumstantias pro prudenti arbitrio decidenda; Atque ad id, ut insinuatum est, satis confert communis usus, eaque circumstantia, quod actus fiat publicè & palam, cum id arguat bonam fidem & sinceram intentionem, ut e converso clandestinitas magnum indicium est depravatae intentionis scelerandi, ut advertitur in Savonen. discurs. 12.; Multa enim prohibentur clam & occultè fieri, quae ubi publicè & palam fiant, bonam fidem arguunt, ac licita reputantur; Ut e. g. habemus in creditore prohibito sub confictio nomine alterius emere pignus ad text. in l. Et qui sub imagine Cod. de distractione pignorum, & tamen non prohibetur publicè, & palam tanquam quilibet tertius licitare, ut in sua materia sub tit. de credito; Ac etiam in tutore vel alio administratore prohibito emere bona pupilli, seu alterius sub ejus administratione viventis, & tamen publicè, & palam id fieri potest, cum similibus; Atque ut supra magna circumstantia est illa, quod non differant sagax, & depravatus negotiator à simplici, & sincero contrahente, quoties modus contrahendi est ex consuetudine uniformis, dum ita cessat circumventio vel suffocatio, quae videntur usurae consueta, & quodammodo essentialia requisita. Atque exinde resultare videntur in hac praesertim usuraria materia tot Juristarum, ac Moralium dissentiones, ac aequivoca, quoniam cum doctrinis, & propositionibus generalibus procedi solet, illas indefinitè cuiusque casui applicando, quod continet errorem manifestum, quia singulorum casuum particulares circumstantiae totum agunt, istamque materiam regulant.

ROMANA
NAUTICI FOENORIS

PRO
DOMINICO PIGNATELLO,
CUM
PETRO.

Casus decisus per Cameram pro
Dominico.

De nautico foenore, seu cambio maritimo, quando & quomodo subsistat, nec ne, ad materiam & intellectum textus in cap. naviganti, de usuris; Et quando dicatur continere societatem, & sic contractum diversum ab illo, de quo in dicto cap. naviganti.

- 1 Facti series.
- 2 Nauticum fenus damnatum est de jure canonico.
- 3 Conventio practicata inter exercentes artem, seu negotiationem maritimam, quae vulgò dicitur cambium maritimum, importat potius quamdam societatem, quam nauticum fenus.
- 4 Dista societati non obstat taxa certa fructuum.
- 5 In rebus dividuis cessario in parte non facit cessare contractum in totum.
- 6 Societas potest substantiari super uno officio, vel super una nave, sed periculum distribuitur super pluribus personis vel navibus.
- 7 De opinione Moralium super mendosa impressione cap. naviganti.
- 8 Quare in foro externo Moralibus deferendum non sit.
- 9 Reprobatur opinio, de qua num. 7.
- 10 De tempore quo edita fuit Decretalis in cap. naviganti.
- 11 De alio intellectu dicta Decretalis, ubi non ratione mutui, sed sola ratione periculi, sed rejicitur.
- 12 De ratione differentia inter forum internum, & externum.
- 13 An possit remitti offensae, & diligi inimicum quoad Deum, & tamen prosequi vindicta in judicio.

DISC. III.

Dedit Petrus quandam summam pecuniariam Paulo piscatoriam artem exercenti super ejus navi piscatoria, vulgò *Taravana* nuncupata, sub illo contractu, qui in locis maritimis, & inter maritimam vitam, ac negotiationem agentibus *cambium maritimum* nuncupatur, sub conventionione accessionum, seu fructuum ad rationem 30. pro centenario, diviso periculo, tam super dicta navi, quam super altera, quae ad satis breve tempus vi tempestatis petiit; Hac autem peremptione non obstant, per aliquos annos fructus integrè soluti fuerunt, pro reliquis verò plurium annorum spatio decursis, ob dicti Pauli principalis debitoris defectum, creditor pullavit Dominicum, pro dicto Paulo, in solis fructibus, non autem in sorte fidejudentem, atque à iudice Riparum mandatum executivum obtinuit, à quo introducta per appellationem causa in Camera, per istam ad favorem Dominici appellantis, pro quo Ego in hoc Tribunali solum scribebam, praevia magna discussione, congrua potius ratione articuli, quam summae, prodit resolutio pro dicti mandati infirmatione.

Quae resolutio mihi, ad solam veritatem reflectenti, ex facti circumstantiis, visa est omnino justa & probabilis, ob clarum inevitabile dilemma: Aut enim iste contractus dicendus est nautici foenoris, juxta terminos textus in cap. naviganti de usuris, & in l. 1. & toto tit. Cod. de nautico foenore, & tunc 2. dicendus est infectus, & usurarius, juxta claram, & litteralem dispositionem textus in d. cap. naviganti, per quem, correctam esse dispositionem juris civilis in d. l. 1. & 2. & toto tit. C. de nautico foenore concors est Canonistarum, ac etiam legistarum sententia, ex collectis per *Leotar. de usuris q. 3. num. 11.*, & latè *Eagnan. in repet. ejusdem cap. navi-*

naviganti, qui hanc materiam tractat, ibique videri possunt concordantes frustra transcribendi.

Auc juxta benigniorem opinionem, quam veniorem dicit *Fagnan. ibid. num. 28. & 29.*, mihi etiam arridentem, Tum ratione salvandi contractum à labe usuraria, eumque substinendi, Tum etiam ratione communis usus, iste dicendus est contractus societatis, in quo super arte, seu industria maritima, unus ponat pecuniam, alter verò navem & operam, qualis proprie erat casus controversiæ, quoniam exercentes hujusmodi artem piscatoriam, ut plurimum non habentes modum habendi retes, aliaque instrumenta necessaria, aliosque sumptus præparatorios faciendi necessarios ad futurum piscationis lucrum, quibusdam anni partibus, seu temporibus majus quam in aliis reportandum, neque invenientes creditam pecuniam ob periculum, cui eorum naves & personæ quotidie subjacent, alium non habent modum, quam istum, accipiendi scilicet pecuniam ad societatem futuri lucri sub periculo sortis, adinstar societatum officii, quamvis corrupto vocabulo iste contractus, vulgò dicatur *cambii maritimi*, quia verè isti termini non intrant, intrantes solùm in pecunia nautica trajecticia, in qua proprie cadit nauticum fœnus, de quo dicto titulo *Codicis*, & in qua pecunia propriè hujusmodi contractum intrare sentiunt plerique, præsertim Morales, de quibus infra, & apud *Fagnan. in eod. cap. naviganti*, & qui societatis contractus ut infra licitus est.

Non obstante taxa, seu conventionione certæ & determinatæ summæ fructuum, seu accessionum, id enim non adversatur dicto contractui societatis, neque usuram continet, quoties tamen summa sit congrua & verisimilis, quoniam juxta ea, quæ recepta habemus in materia societatis officiorum, ad tollendas lites & controversias inter socios singulis quibusque annis vel temporibus super redditione rationum, ac verificatione certæ quantitatis lucrorum, permittit ista conventionalis taxa ab initio, quoties ut dixi, est justa & verisimilis, per quamdam speciem transactionis super futuro lucro incerto, quod potest esse magis & minus, juxta decisionem 70. *Coccini* passim receptam, cum aliis, de quibus in *Firmana & Tusculana discursibus præcedentibus*, in proposito contractus trini, societatis scilicet, & duplicis asecurationis sortis & fructuum, seu lucri, quoniam tota difficultas est in contractu medio, asecurationis sortis, iste verò tertius cum primo passim admittuntur, juxta magistræ decisiones *Mellini*, ac etiam alias in *Mediolanen. cambiorum coram Lancelotto* ibidem allegatas.

Retenta verò ista specie contractus, ob peremptionem unius ex duabus navibus, super quibus periculum distributum erat, factus erat lucro medietatis sortis, unde contractus durabat solùm respectu alterius medietatis super altera navi adhuc existente, ex eo quod non refragante partium voluntate, cum agatur de materia dividua, in qua tantam affert utilitatem totum respectu totius, quantam pars respectu partis, cessatio in parte non facit cessare contractum in totum, juxta plenam, ac magistræ decisionem in specialibus terminis societatis officii coram *Merlino dec. 69. aliàs dec. 454. par. 4. rec. tom. 2. cum consor.* & in terminis centuum per *Cenc. de censib. g. 110. Merlin. dec. 822. Adde. ad dec. 452. par. 4. rec. tom. 2.* quia sicuti stant benè simul societatem officii contracti cum officiali super uno officio, distributo periculo super duabus vitis distributivè, pro medietate scilicet

super qualibet, ita non implicat istam societatem contrahi cum nauta, seu piscatore super ejus navi, quæ sit societatis subjectum in ordine ad lucra cum ea facienda, & tamen periculum sortis super pluribus navibus distribui.

Et consequenter ex tempore peremptionis dictæ alterius navis, fructus exigi non potuerunt, nisi pro sola medietate, ob alterius medietatis lucrum jam sequutum, ac successivè integri fructus exacti, vel rigorosius agendo, tanquam illiciti & usurarii, jure imputationis ipsam sortem extinxerant, vel saltem absorbebant fructus non solutos alterius medietatis, super quibus erat questio.

Quia verò scribentes pro actore in duplici disputatione habita in Camera, conabantur substinere contractum, etiam in terminis nautici fœnoris, non obstante dispositione dicti *textu in cap. naviganti*, & communi traditione Canonistarum ibidem, innixi opinioni plurium Moralium, de quibus apud omnium latius de materia agentem, modernum moralem *Giballinum de usuris lib. 2. cap. 4. art. 3. num. 25.* ubi ex *Gudellino* & aliis allegatis, firmat dictam Decretalem esse potius mendosam, qualisquod ex errore impressorum omissa esset dictio negativa, ut scilicet quemadmodum dicitur *usurarius est censendus*, dicere debeat oppositum, quod *usurarius non est censendus*, quam etiam opinionem refert collector *Barbosa ad eandem decretalem nu. 2.*

Ideo super hoc, absque præjudicio reverentiæ debite præfato, docto quidem, & ingenioso viro, dicebam, ista præsertim esse motiva, ex quibus, juxta ea quæ habentur in *Firmana hoc tit. disc. 8. & in Romana cambiorum sub tit. de cambiis discurs. pariter 1. & sub tit. de societ. offic. in relatione*, ac alibi, in mea sententia in foro externo, vel nihil, vel parum Theologis, seu Moralibus deferendum videtur, illis tamen plenum locum relinquendo in altero foro interno, ex rationibus in dictis locis deductis, cum innixi soli qualitati intentionis, quæ in foro interno omnia regulat apud Deum judicantem in corde, pleraque assumunt quæ in foro externo, in quo de intrinsicis non judicatur, nullo pacto sustentabilia sunt, ut præsertim est istud assumptum, ob quod rectè dici posse videtur, *crimine ab uno &c.*

Siquidem non solùm obstat naturalis discursus, quod Decretales, non unam, sed multas habent, in plerisque diversis locis, diversisque temporibus, impressiones, undè si primæ, vel aliquæ istum errorem continebant, aliæ emendatores & diligentiores illum corrigere potuissent; Ac etiam obstat altera ratio moralis, quod scilicet ita esse destruere necessariam legum & canonum auctoritatem, si juxta interpretam opinionem & sensum, hujusmodi mendos admittere deberemus, acque addere, vel delere dictiones, & verba, ex quibus resulter totum oppositum ejus, quod in ipsa lege, seu canone continetur.

Verùm etiam quia hujusmodi modernorum sensus ad evidentiam convincitur de errore, nè modestè gratia dicam de indocta temeritate, quoniam dicta Decretalis composita fuit per *Gregorium IX.*, de quo tempore erat jam Cardinalis doctissimus Canonista *Innocentius*, prius etiam per alios Prælatum gradus in Curia versatissimus, dum fuit ejusdem *Gregorii* successor penè immediatus, cum solo intermedio spatio 17. dierum brevissimi Pontificatus *Celestini IV.*, ideoque satis probabile est, dictam Decretalem de præfati *Innocentii* tunc ad eod. docti

docti & versati Cardinalis consilio, & participatione factam esse, ut etiam probabile est, quod tunc & immediatè post Decretalium compilationem sub eodem Gregorio factam, in eodem statu Cardinalitio, ipsius commentaria, quæ habemus, ediderit, cum Pontificiæ occupationes, attentâ præsertim illorum temporum conditione, ut ex Chronicis in ejus Vita edocemur, absque dubio id non permitterent, & tamen *distus Innocentius* de tempore ad eò proximo, processit cum hac lectura, cum qua etiam processerunt *Hofiensis, Cardinalis, Goffredus, Abb.* & ceteri viri in Curia versatissimi, & qualificati, scribentes circa ea satis proxima tempora, & quando impressionis usus in Orbe adhuc non habebatur, unde ad evidentiam patet hoc assumptum manifestæ fabulæ, ac somnii speciem habere.

Credunt plerique, quorum magna pars est Moralium, de quibus *Giballin, Fagnan, & Leotar, ubi supra*, præfata Decretalis dispositionem procedere, ubi conventio lucrorum, seu accessionum sequatur ratione mutui; secus autem, ubi istud verè gratuitum fiat, accessio autem in conventionem deducatur solum tanquam merx, seu præmium periculi, quod mutuator in se assumit amittendi sortem, & tanquam per speciem mercedis assicuratio-dis, quæ data justitia, seu congruitate est sine dubio licita; Verùm dicebam, & id adversari claræ literæ textus, ubi consideratur accessionem ex sola periculi ratione conventam esse, ibi, *pro eo, quod suscipit in se periculum, recepturus aliquid ultra sortem*, atque ita explicat *gloss. verb. periculum*.

Idque non ex cessante veritate dicti assumpti, cui Morales & reliqui innituntur, quod scilicet compatibiliter cum mutuo gratuito, de lucro conveniri valeat, tanquam super pretio, seu mercede assicurationis, & adinstar, cum id data congrua recompensa, sit absque dubio licitum; Sed ex eo quod in foro externo, quoties actus est simultaneus, seu contemporaneus, id est impracticabile, cum impossibile sit, justificare hanc intellectualem & imaginariam distinctionem, quoniam aliàs passim usuris fraus fieri posset; atque lex remaneret potius in verbis, quam in rebus, ut in proposito advertitur in *dicta Firmana disc. 1.* Ideoque prudenter Pontifex, ad tollendum istum colorem, seu usurarum pallium, indefinitè hujusmodi contractum damnare voluit, ita exprimens in verbis, etiam si ratione periculi tantum de accessionibus conveniretur.

Bene verum, quod quando per possibile hæc distinctio, ac respectivè sinceritas intentionis verè justificari posset, ego quoque admitterem dictum intellectum, sed punctus est in impracticabilitate, & consequenter rectè intrat, id quod in *dicta Firmana* dictum est, super magna differentia inter unum forum & alterum, quoniam in interno multa discutivè, ac idealiter per quamdam metaphysicam possibilitatem supponuntur, seu figurantur, quæ in foro externo, in quo procedendum est cum actis & probatis, sunt impracticabilia; Adinstar eorum, quæ apud Theologos & Morales, de quibus *Rovis, super prag. 7, seu 8. de compositionib.* habemus, quod possit pars offensæ satisfacere Evangelico præcepto remittendi offensam, & diligendi inimicum, & tamen quod denegando remissionem, possit prosequi vindictam, seu delinquentis punitionem, non ex proprio odio & vindicta, sed ex zelo justitiæ, & ut delinquentes puniantur, quoniam id dicitur quidem potest idealiter, seu intellectualiter, sed non videtur, quomodo reduci possit ad proximum, cum similibus; Et consequenter firmum remanet, hujus-

modi contractus usum & frequentiam, non ad dictum titulum nautici fœnoris, vel assicurationis referendum esse, sed ad alterum societatis, ut supra, atque per hanc rationem seu viam esse sustentabilem, non autem per primam.

ROMANA LOCATIONIS VENÆ FERRI PRO PRINCIPE LUDOVISIO CUM RINUCCINIS.

*Casus variè decisis per Rotam, de-
mum concordatus.*

An, & quando mixtura mutui veri, vel interpretativi, reddat usurarium contractum locationis & conductionis, sive emptionis & venditionis, vel similem, &c. Et quomodo in dictis contractibus locationis & conductionis, vel emptionis & venditionis cadat usura.

Et an mutuum necessarium, quia nempe promittat quis & se obliget certam summam mutuare, vel ab aliis mutuari facere, reddat licitas accessiones, vel aliud lucrum, & excuset ab usura.

SUMMARIUM.

- 1 *Facti seris.*
- 2 *Quod mixtura mutui reddat usurarium contractum locationis & conductionis, vel emptionis & venditionis, etiam justitia pretii, seu pensionis accedente.*
- 3 *Contrarium verius, ubi contractus est justus, & de ratione.*
- 4 *Sine mutuo vero, vel interpretativo, non datur usura.*
- 5 *An & quando in cambio detur mutuum, & successivè usura, remissivè.*
- 6 *An propter obligationem mutuandi liceat percipere lucrum & accessiones, & num. 8.*
- 7 *In usuris attenditur rei substantia, non autem formula verborum.*
- 8 *Fidejussor, vel assicurator potest recipere mercedem, & ita procedit, quod dicitur num. 6.*
- 9 *De dictæ mercedis taxa & privilegiis.*
- 10 *An liceat cum pecunia anticipatè soluta conducere operarios cum obligatione debito tempore operas præstandi.*
- 11 *Et an liceat dare pecuniam pro anticipata venditione fructuum recollendorum.*
- 12 *Utilitas mutuantis absque damno mutuatarii, vel contra, non causat usuram.*
- 13 *Quando adesse possit usura in casibus de quibus num. 10, & 11.*

DISC. IV.

In isto contractu locationis & conductionis, seu appaltus venæ ferreæ Insulæ Illæ ad decennium, inter Nicolaum Ludovisium, modernum Plumbini Principem, & fratres de Rinuccinis, cum diversis pactis & capitulis, illo præsertim, quod dicti de Rinuccinis tenerentur dare, seu, ut vulgò inter negotiatores dicitur,

pro-